

## АРХАЇЧНІ СЛОВ'ЯНСЬКІ СЛОВОТВІРНІ ТИПИ В ГІДРОНІМІКОНІ ДНІСТРА: НАЗВИ З ФОРМАНТОМ *-АВА*

У статті досліджено фрагмент гідронімікону басейну Дністра з формантом *-ава*, схарактеризовано структурні й семантичні особливості твірних апелятивів для гідронімів *Водáва*, *Глушáва*, *Жижáва*, *Качáва*, *Лукáва*, *Луцáва*, *Лядова* (*Лядава*), *Нічлáва* (*Ніклава*), *Піскáва*, *Русáва*, *Саджáва*, *Стинáвка* (*Стинава*), *Тернáва*, *Турáва* (*Веліка*), *Черхáва*, *Чóрнява*, *Шатáва*, окреслено ареальні зв'язки зазначених назв у межах слов'янського топонімного простору, на підставі чого зроблено висновок про їхню переважно питому (крім хіба що *Піскава*) природу.

Ключові слова: апелятив, архаїчна слов'янська гідронімія, гідронім, праформа, формант *-ава*.

Дослідники неодноразово зазначали, що важливим показником архаїчної слов'янської гідронімії (топонімії) є словотвірні моделі, за якими утворювалися місцеві назви гідро(топо)об'єктів<sup>1</sup>. Відомо, що найдавнішими утвореннями вважають топоніми, дериваційно пов'язані з відповідними географічними апелятивами. Ступінь архаїки таких назв зростає залежно від збереженості / незбереженості лексеми з топографічною семантикою в сучасному апелятивному словникові української чи інших слов'янських мов. Якщо такої лексеми не зафіксовано в реєстрі слов'янських загальних назв, а натомість вона відбита в основі гідроніма чи топоніма, це свідчить про хронологічну давність такої власної географічної назви. Щодо формальної структури географічних апелятивів, то вони можуть мати як безсуфіксні, так і суфіксально ускладнені основи, сформовані на ґрунті двох основних словотвірних типів праслов'янської мови — 1) архаїчного безсуфіксного і 2) суфіксального, особливо продуктивного після розпаду праслов'янської мови<sup>2</sup>. У сучасній слов'янській гідронімії представлені обидва дериваційні типи з більшою перевагою суфіксальних (онімного й апелятивного рівнів) утворень. Своє окремішне місце серед формально суфіксальних гідронімів посідають назви з формантом *-ава* апелятивного рівня. Лексико-граматичним засобом вираження таких утворень була ад'єктивна форма прикметникових, іменникових і дієслівних основ: прикметник + *-ав(a)*, іменник + *-ав(a)*, дієслово + *-ав(a)*. У семантичному аспекті спільним для гідронімів на *-ава* є мотивація ознакою 'певні географічні особливості об'єкта'<sup>3</sup>. Від генетично слов'янських гідронімів із формантом *-ава* треба, очевидно, відрізняти фонетично і морфологічно адаптовані на слов'янському ґрунті назви гідрооб'єк-

<sup>1</sup> Шульгач В. П. Праслов'янський гідронімний фонд (фрагмент реконструкції).— К., 1998.— С. 14.

<sup>2</sup> Jakubowicz M. Drogi słów na przestrzeni wieków: zarys słownika motywacji semantycznych na materiale przymiotników słowiańskich odziedziczonych z prastłowiańszczyzny.— Warszawa, 2010.— S. 60.

<sup>3</sup> Корепанова А. П. Словотвір // Гідронімія в її міжмовних і міждіалектних зв'язках / Відп. ред. О. С. Стрижак.— К., 1981.— С. 184–185, 186.

тів з іншомовним (неслов'янським) етимологом. У структурі таких гідронімів компонент *-ава* може відбивати герм. *-ahwa*, кельт. *-affa*, іллір. *-иа*<sup>4</sup>.

Основну увагу в пропонованій статті приділено структурно-семантичному аналізу гідронімів на *-ава* в басейнах Верхнього і Середнього Дністра в межах нинішніх Вінницької, Івано-Франківської, Львівської, Тернопільської і Хмельницької областей, які (гідроніми) становлять фрагмент компактного південно-західного ареалу утворень із цим формантом.

*Велика Турава* — р., витік Турави п. Лімниці п. Дністра (с. Сливки Рожнятівського р-ну Львівської обл.; пол. *Wielka Turawa*; СГУ<sup>5</sup>, 88). Стрижневий компонент цієї складеної назви похідний від контактного гідроніма *Турава* (п. Лімниці), на що вказує гідрографічна характеристика потамоніма *Велика Турава* (як витік *Турави*), а також означальний атрибутив *Велика* < *великий* у розрізняльній функції щодо *Турава*. Цей самий гідрооб'єкт позначений також назвою *Туро́ва* (пот., п. Лімниці п. Дністра; г. Турова, нп Сливки, Перегінське і Небилів Рожнятівського р-ну Івано-Франківської обл.; пол. *Turowa*; СГУ, 575). Отже, назви *Тура́ва* і *Туро́ва* слід кваліфікувати як варіантні. Дослідник прикарпатського топонімікону М. М. Габорака первинним вважає гідронім *Ту́рова*, що постав способом трансонімізації однойменного ороніма, мотивованого зоономом *тур* 'вимерлий дикий бик'. Форма ж *Турава* фонетично вторинна, виникла під впливом поширених у цьому регіоні топонімів із формантами *-ава* / *-ява*<sup>6</sup>. Цілком погоджуємося з М. М. Габораком щодо структурно-семантичної мотивації твірної основи назви *Турава* / *Ту́рова* зоолексемою *тур*, що, зокрема, підтверджують місцеві топоніми: назва р. *Ту́рів* — ст. русло Дністра (с. Різдяни Галицького р-ну Івано-Франківської обл.; СГУ, 575) < *ту́рів* < *ту́ров(ий)* < *тур* 'вимерлий дикий бик' (ЕСУМ, 5, 677), ойконіми *Велика* і *Мала Тур'я* (Долинський р-н Івано-Франківської обл.), опорний складник у яких *Тур'я* — результат перенесення назви суміжного гідрооб'єкта (іст. р'єка *Тоурья*, 1413 р.; суч. р. *Тур'янка*) < *тур'я* 'туряча'<sup>7</sup>. Однак не можна однозначно стверджувати, що форма *Турава* фонетично вторинна до *Ту́рова*. На автономність гідроніма *Турава*, на нашу думку, вказують відповідники в інших регіонах, як-от: р. *Тура́вка* в бас. Прип'яті (с. Старі Шепеличі Чорнобильського р-ну Київської обл.; СГУ, 574) < \**Турава*, оз. *Turawa* в бас. Одеру (NWP, 305; до речі, Г. Борек польський лімнімі пов'язував з *tur* 'дикий бик'<sup>8</sup>), пор. також типологічно споріднені (з погляду номінації) гідроніми: укр. *Бобрава* в бас. Дніпра (Vasmer, I, 169), ст.-ч. *Bobrava*, слц. *Vebrava* < псл. \**bobrava* 'боброва річка' (ЭССЯ, 2, 144), серб. *Ор'ява* (Трубачев 1968, 54) < серб. *орл* 'орел' (ЭССЯ, 32, 232). З огляду на викладені факти *Турава* < \**турава* < \**turava* (< \**tur* + *-av(a)*) із семантикою \*'місцевість, де перебували тури' → 'річка в такій місцевості'. Принагідно зазначимо, що гідронім *Турава* виводить від основи *тур-* (< *тур* 'дикий бик'), оформленої суфіксом *-ава*, також В. В. Лучик<sup>9</sup>.

<sup>4</sup> Там же. — С. 183–184.

<sup>5</sup> Список скорочень див. у кінці статті.

<sup>6</sup> *Габорака М. М.* Гідронімія Івано-Франківщини : Етимолог. словник-довідник. — 2-е вид., доповн., переробл., уточн. — Івано-Франківськ, 2010. — С. 471–472; *Габорака М. М.* Назви гір і полонин Івано-Франківщини : Словник-довідник. — 2-е вид., доповн., уточн. — Івано-Франківськ, 2008. — С. 385.

<sup>7</sup> *Габорака М.* Назви поселень Івано-Франківщини (Бойківщина, Гуцульщина та Опілля) : Історико-етимолог. словник. — Івано-Франківськ, 2007. — С. 28.

<sup>8</sup> *Borek H.* Rozważania o Toponimii // *Onomastica*. — 2002. — R. 47. — S. 18.

<sup>9</sup> *Лучик В. В.* Етимологічний словник топонімів України. — К., 2014. — С. 100.

*Водава* — р., л. Свинохи п. Серету л. Дністра (нп Настасів Тернопільського р-ну, Ладичин і Варваринці Тереховлянського р-ну Тернопільської обл.; СГУ, 115). Цей гідронім розглядаємо в структурному ряді назв на зразок *Берестава*, *Бобрава*, *Тернава*. Потамонім *Водава* ілюструє архаїчний принцип номінації річок від апелятива *вода*<sup>10</sup>. У його основі — не збережений у сучасному словникові географічний апелятив *\*водава* (результат субстантивації ад'єктива *водавий*), на реальність якого, крім власне самої річкової назви *Водава*, указують споріднені укр. діал. *водавий* 'водянистий', похідне *водавіця* 'водянка; водянистий пухир' (Желеховський, I, 114), слц. *vodavŭ* 'водянистий' (Орел 1993, 163), а також болгарський топонім *\*Водава* (БЕР, I, 169), пор. ще іст. *Водава* — назва поселення у Волинській чи Галицькій землі (1240 р.; ЕСЛГНІР, 32). Українсько (прикарпатська)-болгарська топонімоглоса *Водава* дає підстави для реконструкції псл. *\*vodava* (< *\*vodavъ(jь)*); реконструкцію *\*vodavъ* / *\*vod'avъ* запропонував В. Е. Орел<sup>11</sup>; щодо формальної структури пор. ще нлуж. *wodnawa* 'водяний щур'; Schuster-Sewc, 21, 1637) із семантикою *\*'вода, річка'*, яку підтверджують споріднені гідроніми: укр. *Вода* (с. Зубриця Турківського р-ну Львівської обл.; СГУ, 115), макед. *Вода*та в бас. Брегалниці (Іліаді, 352), пол. *Woda* (лімноніми) в бас. Вісли (NWP, 320) тощо.

*Глушава* — р., п. Свічі; між рр. Турянка й Луцава, вище Сукелю п. Дністра (нп Солуків Долинського р-ну Івано-Франківської обл. і Малі Дідушичі Стрийського р-ну Львівської обл.; варіанти *Hłuszewa*, *Hłuszwa*; СГУ, 138). Якщо *Глушава* — первинна форма назви гідрооб'єкта (М. М. Габорак уважає такою *Глушева*, тлумачачи її як дериват із присвійним суфіксом *-ев-* від антропоніма *Глух*<sup>12</sup>), то її аналізуємо в колі формально співвідносних назв річок із формантом *-ава*, що постали шляхом онімізації відповідних апелятивів. З погляду словотвору *Глушава* < *\*глушава*, семантику якого дають змогу з'ясувати спільнокореневі народні географічні терміни: друс. *glъshica* 'глухий рукав річки' (Срезневский, III, 74), укр. діал. *глуш* 'частина водоймища, яка вдається в сушу; глухий, непроточний рукав річки' (Шульгач 1993, 11), *глушиця* 'старіе русло річки, трясовина' (Черепанова, 60), бр. діал. *глушэц* 'старіе річище, рукав річки', *глушка* 'болото' (Яшкін, 50), рос. діал. *глушица* 'глухий, непроточний рукав річки' (Мурзаев, 145), *глушень* 'озеро з болотистими, замуленими берегами' (Świerzowska-Wojtyła, 211). Пор. також споріднені гідроніми з основою *Глуш-*: укр. *Глушець* (пр. Ірпеня і Стиру), *Глушиха* (пр. Сули), *Глушиця* (бас. Десни, Дніпра і Прип'яті), *Глушка* (бас. Десни і Прип'яті; СГУ, 139), рос. *Глушец* (бас. Оки; Смолицкая, 173), *Глушица* (різні регіони Росії; Vasmer, I, 451), пол. *Głusza*, *Głuszynka* (іст. *Glussina*) в бас. Варти (Rieger, 48), *Głuszyna* (бас. Одери; NWP, 90) та ін. З огляду на архаїку дериваційної моделі назв водойм із формантом *-ава* можлива реконструкція (праслов'янська давність необов'язкова через обмежений ареал назви *Глушава* лише в бас. Дністра) праформи *\*glušava* (< *\*gluxjava*; В. Е. Орел реконструює псл. *\*glušavъ* як варіант *\*gluxavъ*, пор. ч. *hluchavka* 'глуха кропива', слц. *hluchavka* 'т. с.'<sup>13</sup>) на позначення глухого, непроточного рукава річки. Зазначимо, що архетип *\*glušava* не представлений в ЕССЯ (відновлено спільнокореневі праформи *\*glušica*, *\*glušina*, *\*glušъ*; ЕССЯ, 6, 153–154).

<sup>10</sup> Карпенко О. П. Назви річок Нижньої Правобережної Наддніпряниці. — К., 1989. — С. 117–118.

<sup>11</sup> Орел В. Э. Гидронимия славяно-восточнороманского пограничья: бассейн Днестра // Общеславянский лингвистический атлас: М-лы и исслед. 1988–1990. — М., 1993. — С. 163.

<sup>12</sup> Габорак М. М. Гідронімія Івано-Франківщини... — С. 114.

<sup>13</sup> Орел В. Э. Знач. праця. — С. 163.

*Жижава* — р., п. Стрия п. Дністра; між рр. Розтока і Березниця (нп Верхня і Нижня Луковиця, Братківці, Станків і Стрий Стрийського р-ну Львівської обл.; СГУ, 196). Цю назву пов'язували з основою *жиж-* < псл. \**žigj-* < \**žigati* 'палити'. Я. Рудницький виводив її від праформи \**žigjava* 'річка, що пливе через згарище'<sup>14</sup>. Аналогічне пояснення гідроніма *Жижава* пропонує В. Е. Орел, порівнюючи його зі слц. *žizavý* 'розжарений, гарячий', *žizava* 'спека'<sup>15</sup>. М. М. Габорак розглядає цей гідронім як результат трансонімізації назви суміжного топооб'єкта, мотивованої апеллятивом *жижава* (на жаль, його не паспортизовано. — С. В.) 'спалена, випалена'<sup>16</sup>. Білоруська дослідниця Р. М. Козлова на основі дністерських гідронімів *Жижава* і *Жижавка* (1) п. Жижави п. Стрия п. Дністра; Львівська обл.; 2) пр. Солотвини п. Бухти п. В'яру п. Сяну п. Вісли; Самбірський р-н тієї ж обл.; СГУ, 196) реконструює прагідронім \**žizavъ* < \**žigj-*<sup>17</sup>. Така етимологічна інтерпретація етимона гідроніма *Жижава* небезпідставна з огляду на те, що ця річка починається з-під гірського хребта *Жижава*, тече через ліс *Жижава* (SG, XIV, 926). Локалізація гідроніма *Жижава* в просторових межах однойменних топооб'єктів (ороніма й дримоніма) може свідчити про ймовірну вторинність назви річки щодо згаданих топонімів. Семантику основи зазначених ороніма й дримоніма міг мотивувати географічний апеллятив із гіпотетичним значенням \*'випалене місце, згарище'. На підтримку цієї версії промовляє варіант до похідного (від *Жижава*) гідроніма *Жижавка* — *Czystyna* (СГУ, 196) < *чистина* 'чисте, незаросле місце', пор. ще спільнокореневе *чистѣш* 'місце, розчищене від лісу' (ЕСУМ, 6, 327). У цьому випадку *Жижава* < \**žigjava*. Реконструйована праформа спирається на такі співвідносні лексеми, як укр. діал. *жіжжавка* 'кропива' (Шило, 115), бр. діал. *жыжаўка* 'прищ' (СБГ, 2, 165) < *жыгаць* 'обпикати' (ЭСБМ, 3, 263), болг. діал. *жижѣвица* 'піч для хліба' (БЕР, 1, 542), серб. діал. *жіжжавац* 'саранча' (Речник, 5, 398) ~ 'саранча з'їдає посіви, наче випаливши їх', пор. ще ойконім *Žizavica* в Сербії (Im.m., 495). Гідронім *Жижава* може мати й альтернативне пояснення зовнішньої і внутрішньої форми — лексико-семантичний дериват від апеллятива \**židjava*, реконструкція якого ґрунтується на таких прикладах: укр. діал. (буков.) *жижа* 'рідкий глиняний розчин' (СлБГ, 114), сх.-поліс. *жіжа* 'трясовина' (Черепанова, 75), кировоґр. *жіжа* 'болото' (Громко, 70), бр. діал. *жіжжа* 'гнійний відстійник' (Яшкін, 66), рос. діал. *жижа* 'рідина, болото' < псл. \**židja* < \**židъjъ* (Черных, I, 302). Пор. ще споріднені (з основою *Жид-*) гідроніми: укр. *Жидь* у бас. Росі, *Жіжа* в бас. Пд. Бугу (СГУ, 196), *Жижя* в бас. Пруту (< *жид-*, *жижа* 'текуча'<sup>18</sup>), рос. *Жидень* у бас. Оки, *Жидок* у бас. Сіверського Дінця (Vasmer, II, 21–22), зх.-слов'ян. \**židava* в бас. Шпрее (на території Саксонії) < \**žid-* 'рідкий' (HOS, II, 404). Опоередковано на можливість етимологізування гідроніма *Жижава* < \**židjava* вказує гідрографічний опис цієї річки: перед впадінням у Стрий *Жижава* тече мокрою луговою долиною (SG, XIV, 926; підкреслення наше. — С. В.). У зв'язку із зазначеними позамовними даними для праформи \**židjava* відновлюємо цілком імовірне значення \*'мокра (заболочена) місцевість' → 'річка, що тече такою місцевістю'.

<sup>14</sup> Рудницький Я. Географічні назви Бойківщини (видання друге).— Вінніпег, 1962.— С. 54.

<sup>15</sup> Орел В. Э. Знач. праця.— С. 163.

<sup>16</sup> Габорак М. М. Гідронімія Івано-Франківщини...— С. 163.

<sup>17</sup> Козлова Р. М. Отражения аблаута в славянской ономастике // Студії з ономастики та етимології. 2013 / Відп. ред. О. П. Карпенко, В. П. Шульґач.— К., 2013.— С. 123, 130.

<sup>18</sup> Карпенко Ю. О. Топонімія Буковини.— К., 1973.— С. 127.

*Кача́ва* — р., л. Хмелевої Долини л. Терешної л. Гнізни л. Серету л. Дністра (нп Митниця, Теклівка і Панасівка Підволочиського р-ну, Баворівка, Костянтинівка, Малий Ходачків і Романівка Тернопільської обл.; СГУ, 243). Гідронім розглядаємо як утворення з коренем *кач-* і суфіксом *-ава*. Таке структурування уможлиблюють формально співвідносні гідроніми: бр. *Кач* — оз. в кол. Могильовській губ., *Качайло* — оз. в кол. Мінській губ., *Качай* — болото (там само), рос. *Кача* — р. в кол. Архангельській губ. (Vasmer, II, 292–293), пол. *Kaczawa* — р. в бас. Одеру (НО, 62), а також споріднені апелятиви: укр. діал. *кача́ло* ‘дерев’яний кружок’, *качалуба* ‘сувій полотна’ (ЕСУМ, 3, 59), рос. діал. *ка́ча* ‘старовинне морське судно’, *качєя* ‘морська хвороба під час плавання’, *качь* ‘рідка страва’ (Подвысоцкий, 64), бр. діал. *ка́чава* ‘місцина, де качався кінь, відпочивала людина чи тварина’ (Яшкін, 92) та ін. Наведені лексеми словотвірно і семантично мотивовані дієслівною основою *кача́ти* ‘коливати, хитати, трясти’ < псл. *\*katjati* (*se*) (ЭССЯ, 9, 164). Зазначений матеріал дає достатнє підґрунтя для розгляду гідроніма *Качава* як деривата від географічного апелятива *\*качава* (< *качати* + *-ав(a)*) *\*‘річка з непостійною течією’* або ‘заболочена річка’ (пор. типологічно споріднений географічний апелятив *трясовина́* ‘заболочена низовина’, ‘болото, яке трясеться’ (Марусенко, 251), бр. діал. *дрыгва́*, *дрэгва́*, *дрыгва́* ‘грузьке болото’; Яшкін, 61). Гідроніми укр. *Качава* і пол. *Kaczawa* (як можливий, припускають його зв’язок із псл. *\*katjati* ‘коливатися’<sup>19</sup>), зафіксовані в різних слов’янських ареалах, дають підстави реконструювати гідроапелятив псл. *\*katjava* (В. Е. Орел відновлює псл. *\*katjavъ*, не розкриваючи деталей його семантики і словотвору<sup>20</sup>) *\*‘річка з непостійною течією’* або ‘заболочена річка’. Щодо типологічно споріднених (із структурно-семантичного погляду) утворень пор. серб. гідронім *Тресава* в бас. Зх. Морави, який О.І. Ліаді виводить від псл. *\*Tresava* < *\*tręsti*, *\*tręsq* + *-ava*<sup>21</sup>.

*Лукáва* — р., пр. Лімниці п. Дністра (с. Хмелівка Богородчанського р-ну Івано-Франківської обл.; СГУ, 329). Цей потамонім має паралелі в бас. Дніпра — р. *Лукáва* на Київщині (СГУ, 329) і в бас. Вісли та Одеру — пол. *Łęka* (NWP, 166). Наведені назви утворені шляхом онімізації відповідних апелятивів на позначення кривизни, вигину (річки, потоку), на що переконливо вказують: укр. *лука́вий* ‘вигнутий’ (Желеховський, I, 415), болг. *\*лъкав* ‘кривий, вигнутий’ (Займов, 298), пол. *łęka* ‘те, що має форму лука, кривизни’ (Kopertowska, 59) < псл. *\*lŏkavъ* (*ъ*) (ЭССЯ, 16, 143–144; Орел 1993, 163). Поширення гідронімів *Лукáва* / *Łęka* в різних регіонах Східної та Західної Славії дає підстави відновити псл. субстантив *\*lŏkava* з гідросемантикою *\*‘крива, звивиста річка’*.

*Луца́ва* — р., п. Свічі п. Дністра (поч. у межах с. Яворів, тече через с. Солуків; гирло в с. Міжріччя Долинського р-ну Івано-Франківської обл.; варіант *Люцава*; СГУ, 332). Цей гідронім уже був об’єктом етимологічного аналізу. Так, В. П. Шульгач розглядає його в колі апелятивної лексики з основою *люц-* на зразок бр. діал. *люца* ‘мохове болото’, рос. діал. *лющина* ‘людський кал’ < *люч-* < псл. *\*l’utj-* ‘болотистий, брудний’, беручи як первинний варіант *Люцава*<sup>22</sup>. М.М. Габораєк пов’язує гідронімооснову *Луц-* з українським фітономеном *луц* ‘дзвінець, півнячий гребінь’, що вказував на характер рослинності навколо річ-

<sup>19</sup> Nazwy geograficzne Śląska / Pod red. S. Rosponda, H. Borka.— Warszawa etc., 1985.— Т. 4.— С. 115.

<sup>20</sup> Орел В. Э. Знач. праця.— С. 163.

<sup>21</sup> Ліаді О. І. Слов’янські мовні релікти в топонімії Балкан.— К.; Кіровоград, 2008.— С. 312.

<sup>22</sup> Шульгач В. П. Гідронімія басейну Стиру.— К., 1993.— С. 43.

ки<sup>23</sup>. На наш погляд, гідронім *Луцава* слід етимологізувати інакше, порівнюючи його з такими назвами, як: р. *Луцавиця* (с. Слобідка Коростишівського р-ну Житомирської обл.; СГУ, 332), с. *Луничьха* на Вітебщині (Білорусь; Жучкевич, 214), с. *Луца* в кол. Смоленській губ. Росії (RGN, V, 268), р. *Łuszczyna* в бас. Вісли (Польща; NWP, 415). У наведених назвах виокремлюємо основу *Луц-*, яку пояснюємо у зв'язку з укр. *луцати* 'тріщати' (Грінченко 2, 384), співвідносного з *лускати* 'розриватися, тріщати, видавати сухі, різкі звуки', бр. діал. *лушчавіна* 'оболонка плоду, насіння, стручка' (СБГ, 2, 693) < *лушчыць* (ЭСБМ, 6, 71), рос. діал. *луцавина* 'злущена шкірка плоду', *луцавіца* 'сочевиця' (СРНГ, 17, 215) < псл. \**lušč-* < \**luščati*, \**luskati* (se) (ЭССЯ, 16, 192–194, 204–205). Згідно з викладеним, *Луцава* – результат онімізації незбереженого апелятива \**luščava* (< \**luščati* + *-av(a)*); В. Е. Орел відновлює псл. \**luščavъ* / \**luskavъ* на підставі серб., хорв. *лускав* 'покритий лускою', слн. *luskav* 'т. с.'<sup>24</sup>) з імовірною звуконаслідувальною семантикою \*'річка, яка «лущить» береги' (пор. з цього приводу споріднені гідроніми з основою *Лімн-*; СГУ, 319) або \*'річка із швидкою (шумливою) течією' (пор. укр. діал. *луска* 'рябина на воді від швидкої течії'; ЕСУМ, 3, 309). Стосовно гідронімного варіанта *Люцава*, то його вважаємо фонетично вторинним до *Луцава* — таким, що виник на польському ґрунті з огляду на змішування пол. *l / ł*: *Łuszczawa* і *Luszczawa* (SG, V, 832; XI, 642).

*Лядова* — р., л. Дністра (поч. на полях с. Ялтушків, тече через нп *Лядова*, Лісове Барського р-ну, Вищеольчедаїв, Котюжани і Обухів Мурованокуриловецького р-ну, Яришів, *Лядова* Могилів-Подільського р-ну Вінницької обл.; варіанти *Лядава*, *Ледава* (СГУ, 334), кін. XVIII ст. — *Лядава*; Описи, 89). Гідронім *Лядова*, з одного боку, можна розглядати в системі структурно споріднених назв на зразок рос. *Лядова* в кол. Пермській губ., *Лядовка* в кол. Тамбовській губ., бр. *Лядовка* в бас. Сожу (Vasmer, III, 171), що, з погляду словотвору, є лексико-семантичними дериватами від субстантива *лядова*, який має апелятивну підтримку на прикладі укр. *лядбва* [сосна] < *лядо* 'висока місцевість у лісі, поросла будівельною сосною' (ЕСУМ, 3, 335), бр. діал. *лядаўка* 'ярова пшениця, яку сіють на ляді' (ЭСБМ, 6, 112), *лядавіца* 'невелика ділянка ляда' (Яшкін, 110) < *лядовий*, ураховуючи зміну ненаголошеного бр. *o > a*, пор. ще бр. ойконім *Лядовичи* (*Лядавічы*; Жучкевич, 217) < псл. \**ľadova* < \**ľadovъjъ* < \**ļeda* / \**ļedo* / \**ļeđъ* на позначення давніх географічних термінів підсічного землеробства, пор., наприклад, укр. діал. *ляда*, *лядо* 'земельна ділянка на місці викорчуваного лісу', 'місце в лісі, оброблене під посів' (ЕСУМ, 3, 335). З другого боку, гідронім *Лядова* можна аналізувати як фонетично вторинну форму від *Лядава* (див. варіант *Лядава*, пор. ще ст.-укр. *Лядава* (*Ladawa*; ZD, VIII, 200) — тепер с. *Лядова* Барського р-ну Вінницької обл.) > *Лядова* під впливом продуктивних прикметникових утворень на *-ов-*. На можливість такого тлумачення вказує і споріднений гідронім *Ledava* (< \**Ľedava*) у Словенії (Bezljaj, I, 332–333). Українська (прикарпатська) і словенська гідронімічні паралелі *Лядава* — *Ledava* дають підстави реконструювати праформу \**ľadava* — дериват із формантом *-av(a)* від згаданих \**ļeda* / \**ļedo* / \**ļeđъ* (В. Е. Орел реконструює псл. \**ļedavъ* < \**ļedo*<sup>25</sup>). Відновлене \**ľadava* мотивувало гідронімооснову назви р. *Лядава* ймовірною ознакою \*'річка, що тече через лядо; біля ляда'.

<sup>23</sup> Габорак М. М. Гідронімія Івано-Франківщини... — С. 266.

<sup>24</sup> Орел В. Э. Значч. праця. — С. 163–164.

<sup>25</sup> Там же. — С. 164.

*Нічлава* — р., л. Дністра (нп Копичинці, Котівка Гусятинського р-ну, Швайківці, Шманьківці, Колиндяни Чортківського р-ну, Ланівці, Верхняківці, Пищатинці, Скв'ятин Борщівського р-ну Тернопільської обл.; варіанти: *Неклава*, *Никлавь*, *Nieclawa*, *Nikława*; СГУ, 390). О. М. Трубачов розглядав цей гідронім як неслов'янський за походженням<sup>26</sup>, не враховуючи спільнокореневих генетично слов'янських назв гідрооб'єктів *Пониква* / *Ponikva* / *Ponikwa* < псл. \**ronikъva* 'вода, що зникає під землею'<sup>27</sup> (див. також: Вучуїнський, 75–84). Цей факт дає підстави етимологізувати гідронім *Нічлава* на слов'янському ґрунті. Варіанти гідроніма з основою *Ник-* / *Nik-* свідчать, очевидно, що форма *Нічлава* — фонетично-графічний варіант щодо *Ніклава* — укр. *Никлава* (Желеховський, I, 528; голосний *i* в корені зумовлений впливом польської мови). В основі гідроніма *Ніклава* (*Никлава*) не збережений у сучасному апелятивному словникові народний географічний термін \**ніклава* (\**никлава*) — дериват із суфіксом *-ав(а)* від *ніклий* 'похилений' < *нікнути* 'припадати до землі' (ЕСУМ, 4, 93). Праслов'янська давнина гідронімних утворень із коренем \**nikl-*, а також похідних із формантом *-ав(а)* уможливила реконструкцію праформи \**Niklava*<sup>28</sup> < \**niklava* з імовірною семантикою \*'річка, що зникає під землею'. У контексті викладеного видається малоімовірним пояснення гідроніма *Нічлава* / *Ніклава* як \**Неслава* В. Е. Орла, який і сам уважав таку етимологію фонетично проблемною<sup>29</sup>.

*Піскава* — р., л. Молоди л. Лімниці п. Дністра; між рр. Геха і Гайлинець (с. Осмолода Рожнятівського р-ну Івано-Франківської обл.; СГУ, 425). О. М. Трубачов етимологізував цю назву як континуант герм. \**fisk-a(h)wa* 'рибна річка'<sup>30</sup>. Погоджувався з цим дослідником і Ю. О. Карпенко, зараховуючи дністерську *Піскаву*, а також її закарпатський аналог — р. *Піскаву* в бас. Тиси (СГУ, 425) до германізмів<sup>31</sup>. Справді, таку версію можна обґрунтувати з погляду і фонетичної структури (герм. \**fisk-* > слов'ян. (укр.) *ніск-* з урахуванням можливої субституції чужої фонемі /ф/ українським [п], пор., наприклад, нім. *Flasche* = укр. *пляшка* (ЕСУМ, 4, 464); герм. *-ahwa* у слов'янському мовному середовищі могло розвинути в *-ава*<sup>32</sup>), і семантичної типології, пор. споріднені місцеві гідроніми *Рібний*, *Рібник*, *Рібниця* (СГУ, 461) з виразною слов'янською етимологією. Однак таке тлумачення етимона гідроніма *Піскава* неостаточне. Так, Я. Рігер припускав, що назва р. *Піскава* вторинна щодо *Піскова* внаслідок відтворення давнішого *-ова* як *-ава*, пор., зокрема, пол. *Brzezawa* < *Brzezowa* < *brzeg*<sup>33</sup>. На підтримку такої гіпотези наведемо численні прикарпатські ороніми *Piaskowa* (*Піскова*) (SG, VIII, 56), пор. ще споріднені апелятиви: укр. *нісков'єць* 'осадкова гірська порода з піском', *нісковік*, *нісковіна* 'т. с.', *нісковиско*, *нісковище* 'купа піску; піщане поле; піщана рівнина' (ЕСУМ, 4, 415). Аналогічне

<sup>26</sup> Трубачев О. Н. Названия рек Правобережной Украины: Словообразование. Этимология. Этническая интерпретация. — М., 1968. — С. 50.

<sup>27</sup> Шульгач В. П. Праслов'янський гідронімний фонд (фрагмент реконструкції). — К., 1998. — С. 219.

<sup>28</sup> Там же.

<sup>29</sup> Орел В. Э. Знач. праця. — С. 162.

<sup>30</sup> Трубачев О. Н. Знач. праця. — С. 52.

<sup>31</sup> Карпенко Ю. О. Проблеми германської гідронімії Українських Карпат // Щорічні записки з українського мовознавства: Зб. наук. праць / Відп. ред. Ю. О. Карпенко. — О., 1999. — Вип. 6. — С. 42; Карпенко Ю. О. Етнічна історія Українських Карпат за даними гідронімії та оронімії // Студії з ономастики та етимології. 2005 / Відп. ред. В. П. Шульгач. — К., 2005. — С. 70.

<sup>32</sup> Корепанова А. П. Словоствор... — С. 183–184.

<sup>33</sup> Rieger J. W sprawie wpływów germańskich na toponomastykę w dorzeczu Sanu, górnego Bugu i górnego Dniestru // Rocznik Slawistyczny. — Wrocław etc., 1970. — T. 31. Cz. 1. — S. 24.

пояснення для гідроніма *Пискава* пропонує і В. Е. Орел, убачаючи в його основі псл. \**pěskavъ* із застереженням про ізольованість такої праформи з погляду словотвірних апелятивних паралелей<sup>34</sup>. З Я. Рігером і В. Е. Орлом одностайний М. М. Габорах, який мотивує гідронім *Пискава* субстантивом \**niškaва* 'піщана, яка містить пісок'<sup>35</sup>. Назву *Пискава*, проте, не обов'язково пов'язувати з лексемою *нісок*. На таку думку наштовхує гідрографічна характеристика цього гідроніма: річка тече гірською долиною (підкреслення наше. — С. В.; SG, VIII, 228), а гірські породи Карпатського регіону не складаються з пісковика. Піщаний ґрунт тут подекуди засвідчений лише на схилах гір<sup>36</sup>. У зв'язку з цим «піщана» етимологія гідроніма *Пискава* не видається очевидною. За умови слов'янського походження цю назву можна пояснювати на основі лексики гнізда псл. \**piskati* 'пищати': укр. *ніска́ти* 'пищати', *ніска́ва* 'писк, пискотня', бр. *ніскавы* (> *ніскаўка* 'пищик із соломи'), серб. *ніскав* 'писклявий' (ЭСБМ, 9, 142), серб. і хорв. *piskavac* 'риба', *piskavica* 'морська риба' (Skok, II, 663–664), топоніми *Piskavica* в Боснії та Герцеговині (Im.m., 333). Наведені лексеми мотивовані дієслівною основою *ніска́ти* < \**piskati* 'видавати різкий звук-писк'. Такі апелятиви, як укр. *ніска́ва*, бр. *ніскавы*, серб. *ніскав*, дають підстави для реконструкції праформи \**piskava* (< \**piskavъjъ* < \**piskati*) з метафоричним позначенням річки, що «пищить», тобто видає певні звуки, схожі на писк. Подібну внутрішню форму демонструє назва р. *Пискля* в бас. Десни (кол. Смоленська губ.; Vasmer, III, 668), яку формально можна порівнювати з укр. *ніска́* 'курча' (ЕСУМ, 3, 376), бр. *ніскля* 'т. с.' (ЭСБМ, 9, 143), пол. *pisklę* 'молодий птах' < псл. \**pisklę* (Boryś, 437). Типологічно (з погляду мотивації доонімного значення) таку семантику підтверджують дністерський гідронім *Шумі́на* (СГУ, 628), назви рр. *Криклі́ва*, *Криклу́ха* в інших регіонах України (СГУ, 288) та ін. З іншого боку, гідронім *Пискава* можна етимологізувати у зв'язку з власне водним значенням архетипу псл. \**piskati* (\**piščati*) 'текти, струмувати', яке Ж. Ж. Варбот відновлює на основі ч. *pištěti* 'струмувати, витікати із щілин', влуж. *pišceť* 'витікати, струмувати'<sup>37</sup>. За такого пояснення гідронім *Пискава* повинен був би мати фонетичну форму \**Писка́ва*. На нашу думку, звукова розбіжність у корені *писк-* / *ніск-* на рівні апелятив-онім зумовлена книжним характером назви *Пискава*: у російських (*Пискава*; Маштаков, 15) і польських (*Piskawa*; SG, VIII, 228) джерелх цей гідронім подано з рос. *и* і пол. *і* в корені, які відтворені українським *і*. Таким чином, докладніший структурно-семантичний аналіз гідроніма *Пискава* уможливило його розгляд і в системі слов'янського лексичного матеріалу, а отже, й альтернативну германській слов'янську етимологію. Проте, як уже зазначалося, тлумачення гідроніма *Пискава* на основі герм. \**fisk-a(h)wa* 'рибна річка' також не можна однозначно відкидати як з погляду можливої фонетичної еволюції герм. \**fisk-a(h)wa* у слов'ян. *Пискава*, так і численних слов'янських (українських) гідронімних паралелей у досліджуваному регіоні з основою *Рибн-*.

*Русáва* — р., л. Дністра; між рр. Мурафа і Марківка (нп *Русава* Ямпільського р-ну, *Велика Русава*, *Русава*-Радянка Томашпільського р-ну Вінницької обл.; СГУ 480), згадана у 1459 р. як *роусава* (ССУМ, 2, 307). О. М. Трубачов поясню-

<sup>34</sup> Орел В. Э. Знач. праця.— С. 164.

<sup>35</sup> Габорах М. М. Гідронімія Івано-Франківщини...— С. 344.

<sup>36</sup> Габорах М. М. Назви гір і полонин Івано-Франківщини...— С. 289–290.

<sup>37</sup> Варбот Ж. Ж. К реконструкции и этимологии некоторых праславянских глагольных основ и отглагольных имен. XIV (\**ьlxati* и \**ьlpati*, \**ьlpati*; \*(*x*)*garati*, \*(*x*)*garnti* и \*(*x*)*garъ*; \**guta* и \**gutina*; \**pist(v)ati(se)*, \*-iti(se); \**posъkaly* (-l'ъ); \**piskati* II, \**plojъta* (-ъba)) // Этимология. 1986–1987 / Отв. ред. О. Н. Трубачев.— М., 1989.— С. 61–62.



вав цей гідронім як слов'янський<sup>38</sup>, не заглиблюючись, щоправда, у деталі його зовнішньої та внутрішньої форми. На нашу думку, назву *Русави* треба етимологізувати в колі таких слов'янських відповідників, як пол. *Rusawa* (варіант *Różowy Potok*) (HW, 79), слц. *Rusava* — гідронім і топонім (Profous, III, 613-614). Наведені назви, очевидно, похідні від прикметника *\*rusavij* > *\*rusava*, на реальність якого вказують пол. *rusawy* 'русий' (Linde, 5, 166), ч. *rusavý* 'т. с.' (Jungmann, 3, 59), слц. *rusavý* 'строкатий, плямистий' (Фасмер, III, 521). Ад'єктив *\*rusavij* (< *русий* 'жовтуватий', пор. друс. *русии* 'т. с.' (Срезневский, III, 198), або 'червонуватий', 'рудуватий' < псл. *\*rusъ* < *\*rudъ* < *\*rudъ*; ЕСУМ, 5, 147) мотивував семантику гідронімооснови назви *Русави* ознакою \*'вода із жовтуватим (рудуватим) відтінком, зумовленим відповідним забарвленням берегового ґрунту або річкового дна'. На підтримку такої мотивації вказує варіант до пол. гідроніма *Rusawa* — *Różowy Potok* (див. вище) < *różowy* 'червонуватий' (SJP Drg. VII, 1370), пор. ще споріднений лит. гідронім *Rausve* < *rausvas* 'червонуватий' (Vanagas, 274), укр. гідроніми *Рудá, Рудáвець, Рудáвиця, Рудáвка* (пор. бр. *рудáўка* 'іржава вода на болоті'; СБГ, 4, 310) (СГУ, 476-477), а також *Ржава* в бас. Псла (Трубачев, 1968, 49-50), *Ржáвець, Ржáвий* у різних регіонах України (СГУ, 460) ~ укр. діал. *иржáвець, ржáвець* 'болото, іржава річка', *иржáвина* 'місце з іржавою водою' (ЕСУМ, 2, 316). Фіксація ідентичних гідронімів і апелятивів у різних слов'янських регіонах уможливило реконструкцію праформи *\*rusava* (< *\*rusavъ(jь)*); реконструкцію *\*rusavъ* пропонує В. Е. Орел<sup>39</sup>) \*'вода (річка) із жовтуватим (рудуватим) відтінком'.

*Саджáва* — пот., п. Свічі п. Дністра (нп Грабів Рожнятівського р-ну, Долина, Тяпче, Підбережжя Долинського р-ну Івано-Франківської обл.; СГУ, 483). Гідронім утворено способом онімізації географічного апелятива *сáджáва* > *сáджáвка* 'рибний ставок' (Грінченко, 4, 95). Семантику основи назви гідроб'єкта могла мотивувати ознака \*'місце, звідки витікає потік'<sup>40</sup> або 'рибний ставок (ставки), пов'язаний(і) із річкою'. Гідронім *Саджáва* — місцевий (прикарпатський) складник північнослов'янської топонімної системи, яку представляють також ч. *Sázava* — топоніми (5) (Profous, IV, 14-15), пол. *Sadzawa* — лімніонім у бас. Зх. Бугу (NWP, 244), що дало підстави В. П. Шульгачеві реконструювати прагідронім *\*Sadjava* < *\*sadjava*<sup>41</sup>.

*Стинáвка* — р., л. Стрия п. Дністра; між рр. Глибокий і Млинівка (нп Урич, Орів, Ямельниця Сколівського р-ну, Верхня й Нижня *Стинавка*, Розгірче Стрийського р-ну Львівської обл. (СГУ, 530); варіанти: *Стíнавка* (Матіїв, 72), пол. *Stynawa, Stynawka*; SG, XI, 515-516). Гідронім належить до етимологічно складних, що й зумовило його неоднозначне пояснення. Я. Рудницький розглядав назву *Стинава* (*Стинавка*) як неслов'янську, сформовану на східнороманському ґрунті, пор. рум. *stîna* 'стійбище для овець'<sup>42</sup>. Зрозуміло, що таке тлумачення суперечливе насамперед з погляду семантики гідронімооснови. С. Роспонт припускав мотивацію укр. *Стинави* й пол. топоніма *Ścinawa Nyska* на основі лексики, похідної від *stonati, stenati*<sup>43</sup>. За умови такого зв'язку складно пояснити кореневе *i* (*u*) в укр. гідронімі. О. М. Трубачов відносив назву *Стинава*

<sup>38</sup> Трубачев О. Н. Знач. праця.— С. 50.

<sup>39</sup> Орел В. Э. Знач. праця.— С. 164.

<sup>40</sup> Габорак М. М. Гідронімія Івано-Франківщини...— С. 402-403.

<sup>41</sup> Шульгач В. П. Праслов'янський гідронімний фонд...— С. 238-239.

<sup>42</sup> Рудницький Я. Знач. праця.— С. 52.

<sup>43</sup> Nieskula F. Schlesische Ortsnamen mit dem Zusatz -dort // Onomastica Slavogermanica.— 1965.— N 1.— S. 111.

(*Стинавка*) до германізмів<sup>44</sup>, не визначаючи, щоправда, елементів її структури (фонетичної, словотвірної), а також доонімної мотивації основи *Стин-*. Я. Рігер наполягав на слов'янській природі гідроніма *Стинава*, вважаючи його вторинним щодо ойконіма *Стинава*, зафіксованого в XVI ст. як *Styniawa*. Це дало йому підстави порівнювати назву *Стинава* (*Стинява*) з гідронімом *Стинь* (*Styń*) у бас. Дніпра, мотивованого, на його думку, географічним апелятивом *styń* 'болотисте вологе місце'<sup>45</sup>. В. Е. Орел припускає етимологічний зв'язок дністерської р. *Стинави* й одерської р. *Ścinawu*, кваліфікуючи обидва гідроніми як германські за походженням<sup>46</sup>. На жаль, таке твердження позбавлене лінгвістичних аргументів, оскільки дослідник не визначив германського етимона для назви *Стинава*. Як слов'янський гідронім етимологізує дністерську *Стинаву* В. П. Шульгач, аналізуючи її в системі формально споріднених карпатських потамонімів, як-от: *Стінка* (бас. Тиси), *Стинянець* (с. Розтока Воловецького р-ну Закарпатської обл.) < континуантів псл. \**stīnati* (< \**tinati* < \**тъно*) 'стинати', пор. ще спільнокореневі утворення: укр. діал. *перётинка* 'потік, що відійшов убік від основного русла річки', рос. діал. *утинок* 'невелика смужка'<sup>47</sup>. Схоже пояснення для гідроніма *Стинава* пропонував і Ю. О. Карпенко, стверджуючи, що структурно-семантичний зв'язок пари *Стинава* — *стинати* має етимологічне підґрунтя<sup>48</sup>. Які ж лінгвістичні чинники спонукали деяких наших попередників етимологізувати дністерську *Стинаву* як германізм? Очевидно, одним із аргументів було припущення про розвиток форманта *-ava* з первинного гот. *ahwa* 'річка', а також фіксація відповідників – пол. *Ścinawa* в бас. Одеру (як імовірна фонетично адаптована форма нім. *Steinau* (*Szteina*, *Szteinowa*; НО, 48), пор. нім. *Stein* 'скеля, камінь' і *Au* 'луг, долина'), ч. р. *Stěna* (XIII ст. — *Steine*; Domański, 50–62). Принагідно зауважимо, що Я. Доманський кваліфікує чеський гідронім на слов'янському ґрунті — дериват із суф. *-ava* від псл. \**stěnb* < \**stěna*: 'річка, застінена стрімкими скелями'<sup>49</sup> або ж у зв'язку зі ст.-ч. *stien* < псл. \**stěnjь* 'тінь': 'річка, затінена деревами або кущами'<sup>50</sup>. Натомість В. Блажек допускає, крім можливої слов'янської версії (< ч. *stěna* 'стіна' з огляду на горбистість місцевого рельєфу), альтернативну германську — релікт герм. \**Stain-ahwō* 'кам'яниста річка'<sup>51</sup>. На нашу думку, порівняння дністерського гідроніма *Стинава* з герм. \**Stain-ahwō* необґрунтоване з погляду фонетики, оскільки германське *st-* на українському ґрунті дало б *шт-*, пор., наприклад: укр. *штаба* 'стержень' < нім. *Stab*, *штула* 'штольня' < нім. *Stollen*, *штука* 'частина полотна' < нім. *Stück* (Желеховський, П, 1098, 1099, 1100). Отже, за умови еволюції укр. *Стинави* з герм. \**Stain-ahwō* закономірно було б очікувати форму \**Шти(i)нава*. Щодо слов'янської гіпотези походження гідроніма *Стинава*, то цілком можливе його постання з первинного \**sty(d)nava* < \**stydnōti* + *-ava* (укр. *стінути* 'холонути, остигати' < *стіти* 'т. с.'; ЕСУМ, 5, 416): \*'холодна річка', що добре узгоджується з відповідним темпера-

<sup>44</sup> Трубачев О. Н. Знач. праця.— С. 52.

<sup>45</sup> Rieger J. W sprawie wpływów germańskich na toponomastykę...— S. 23.

<sup>46</sup> Орел В. Неславянская гидронимия бассейнов Вислы и Одера // Балто-славянские исследования. 1988–1996.— М., 1997.— С. 352.

<sup>47</sup> Шульгач В. П. Праслов'янський гідронімний фонд...— С. 187.

<sup>48</sup> Карпенко Ю. О. Проблеми германської гідронімії Українських Карпат...— С. 43.

<sup>49</sup> Domański J. Řiční jméno Stěna a jeho paralely // Acta onomastica.— 2001.— R. 41–42.— S. 50–62.

<sup>50</sup> Domański J. Średniowieczne nazwy rzeczne koło Broumova i Police nad Metują // Acta onomastica.— 2007.— R. 48.— S. 39.

<sup>51</sup> Блажек В. Балтийские горизонты в восточночешской гидронимии? // Балто-славянские исследования. XVII : Сб. науч. тр.— М., 2006.— С. 81.

турним режимом гірських річок. Певні сумніви в цьому контексті викликають згадані західнослов'янські паралелі — ч. *Stěňava* і пол. *Ścinawa*, які не могли розвинутися на ґрунті псл. *\*sty(d)nava* (ч. *stydnouty* ‘стинути’, пол. *stydnać* ‘т. с.’ (ЕСУМ, 5, 416) не узгоджуються фонетично з гідронімоосновами *Stěn-* і *Ścin-*). Гідронім *Стинава* можна аналізувати і як фонетично вторинну форму від *\*Стінава*, чого не заперечують, до речі, західнослов'янські (чеський і польський) аналоги. У цьому разі гідронімооснову *\*Стін-* можна виводити 1) від псл. *\*stěna*: укр. діал. *стіна* ‘крутий схил гори’ (Марусенко, 250), *стіна* ‘лісок над кручею’ (ЕСУМ, 5, 419), похідні *стінка* ‘крутий схил гори’, ‘стрімкий берег’, ‘окремий уламок скелі’, ‘хаші на схилі гори’ (Марусенко, 250), *устінок* ‘крута скеля, бік гори’ та ін. (ЕСУМ, 5, 419). За такого пояснення *\*Стінава* < псл. *\*stěňava* \*‘річка, що тече між стінами-скелями, затиснена скелями’. На підтримку цієї версії вказує рельєф навколишньої місцевості: річка *Стинава* тече між скелястими горами Турків і Товта (SG, XII, 821–822). Пор. ще назву пот. *Stenzker Bach* у Чехії, яку вважають германізованою (онімененою) формою слов'янської *\*Stěňská* ‘вода, що падає зі стін’<sup>52</sup>. У цьому контексті зазначимо, що німецький варіант *Steinau* до пол. *Ści(e)nawa* можна також кваліфікувати як результат германізації генетично слов'янської назви з компонентами псл. *\*stěna* (пор. етимологічно споріднені гот. *stains* ‘камінь’, свн. *stein* ‘т. с.’; ЕСУМ, 5, 420) і *-av-* > нім. *-au-*, що, зокрема, підтверджують схожі факти, наприклад: пол. *Wrocław* — нім. *Wortizlawa* (Rospond, 98); 2) від псл. *\*sъtin-* (*\*sъtinati*; див. вище версію В. П. Шульгача): укр. *стинати* ‘зрубувати, зрізати’ (ЕСУМ, 5, 702): *\*Стінава* < *\*sъtinava* \*‘річка, що змиває (стінає) берегову лінію’. На можливість такого тлумачення гідронімооснови *Стін-* наведемо місцевий мікротопонім *Стинища* — місце, де вирубано ліс (ТТ, 115). Відзначимо також, що псл. *\*sъtinati*, *\*sъtynq* відбивало не лише семи ‘зрубувати’, ‘стинати’, але й ‘стискати’<sup>53</sup>, тому праформа *\*sъtinava* також могла мотивувати доонімну семантику гідроніма *Стинава* < *\*Стінава* ознакою \*‘річка, стиснута скелями’. Щодо порівняння дністерського гідроніма *Стинава* з карпатськими назвами рр. *Стінка*, *Стинянець* (див. вище), пот. *Стіни* в бас. Стрия (Матіїв, 72) зауважимо, що гідронімооснова *Стін-* у наведених назвах (*Стинава*, *Стини*, *Стінка*, *Стинянець*) може мати різні етимони, похідні або від *стинати* ‘різати’ (Онишкевич, 2, 253) або *стінути* ‘холонути’ (Піпаш, 183) чи від *стіна* < рум. *stîna* ‘загін для овець із куренем для вівчарів’, з яким пов'язують закарпат. *стїнище* ‘місце в лісі на полонині, де ночують або відпочивають вівці’ (Німчук, 47). На підставі докладного етимологічного аналізу гідроніма *Стинава* (*Стинавка*) доходимо висновку, що лінгвістичні аргументи дають більше підстав пояснювати гідронім *Стинава* (незалежно від тієї чи іншої версії щодо тлумачення його внутрішньої форми) як генетично слов'янський, а не германський.

*Терніва* — р., л. Дністра; між рр. Печера і Кам'яниця (сс. *Тернавка*, *Теклівка*, *Суржинці* Кам'янець-Подільського р-ну, нп *Дунаївці*, *Січинці*, *Панасівка*, *Воробіївка* *Дунаєвського* р-ну *Хмельницької* обл.; СГУ, 559). М. М. Торчинський і Н. М. Торчинська пов'язують цей гідронім з фітономеном *тернь* ‘терен’<sup>54</sup>, із чим у цілому погоджуємося. Поза увагою згаданих мовознавців залишився, однак, ширший слов'янський ареал ідентичних гідронімів, як-от: макед. *Trnava* в

<sup>52</sup> Jiskra Z. Starší česká jména přítoků Mže // Acta onomastica.— 2005.— R. 46.— S. 68.

<sup>53</sup> Горячева Т. В. К этимологии русск. диал. стень ‘ледяное сало’ // Этимология. 1973 / Отв. ред. О. Н. Трубачев.— М., 1975.— С. 95.

<sup>54</sup> Торчинська Н. М., Торчинський М. М. Словник власних географічних назв Хмельницької області.— Хмельницький, 2008.— С. 455.

бас. Вардару (Duridanov, 134), серб. *Трнава* в бас. Великої Морави, а також у Боснії (Ліяді, 313), хорв. *Trnava* в бас. Сави (Dickenman, II, 146), слн. *Trnava* в бас. Драви, ч. і слц. *Trnava* (Bezljaj, 274–275; Duridanov, 134), пол. *Tarnawa* в бас. Вісли та Одери (HW, 73, 76; HO, 51), слов'ян. *Tornava* на території Угорщини (Трубачев 2003, 141, 252), *Tornava* в Румунії (Ліяді, 313). Наведені назви окреслюють загальнослов'янський ареал гідронімів *Тернава / Trnava / Tarnawa*, мотивованих відповідними географічними апелятивами, похідними від псл. *\*tarnava* (< *\*tarnъ* 'терен' + *-ava*)<sup>55</sup>, що вказував, очевидно, на 'місцевість, порослу терням' > 'водні об'єкти, що течуть у такій місцевості'.

*Черхава* — р., п. Бистриці-Тисьменицької (пн *Черхава*, Велика й Мала Озіміна Самбірського р-ну Львівської обл.; у с. Ралівка того самого р-ну — *Черхава*; СГУ, 67). Ця назва неодноразово цікавила дослідників з погляду свого походження. О. М. Трубачов виводив її від давнього *\*čьrxava*, що, на його думку, сформувалося на неслов'янському ґрунті, розвинувшись, імовірно, з іллір. *\*kirsava / \*kirsva* 'чорна річка'. Достатньою підставою для такого припущення дослідник вважав начебто споріднену назву річки в бас. Дунаю — ант. Κρίσος, сучасний угорський гідронім *Körös* (*Fekete-Körös*, у якому *fekete* — 'чорний')<sup>56</sup>. І. Дуриданов, аналізуючи назву р. *\*Čьrcha* (*Crška reka*) в бас. Вардару, порівнював її з дністерською *Черхавою*. В обох назвах мовознавець убачав ту саму основу *\*čьrx-*, вважаючи її, на відміну від О. Н. Трубачова, генетично слов'янською: *\*Čьrxa* < *\*čьrxъ* 'чорна річка', пор. лит. *kėrsas* 'білий і чорний; плямистий'<sup>57</sup>. Ю. Удольф також розглядав дністерську *Черхаву* як слов'янську назву, споріднюючи її зі спільнокореновими топонімами, як-от: ч. *Čerchl'a*, *Čerchl'e*, *Čerchovec*<sup>58</sup>, пор. у цьому ж контексті український (карпат.) оронім *Czerchli* (Petrov, 93), польський мікротопонім *Czerchla* (*Cyrchla*) в Сілезії < *cyrchla* 'галявина в лісі' (Rospond NGŚ, 2, 63), топонім серб. *Crhla* < псл. *\*čьrxl'a / \*čьrxlъ* < *\*čьrxati* 'різати, креслити' (ЭССЯ, 4, 147). В. Е. Орел етимологізує назву *Черхава* на слов'янському ґрунті, виводячи її від праформи *\*čьrxavъ*, мотивованої дієсловом *\*čьrxati* 'креслити'<sup>59</sup>. Ю. О. Карпенко трактував гідронім *Черхава* як первісно фракійську назву, наводячи споріднений, на його погляд, фракійський гідронім Κρίσος (рум. *Criș*, уг. *Körös*)<sup>60</sup>. Слов'янське походження гідроніма *Черхава* аргументував і В. Л. Васильєв, пов'язуючи його, щоправда, з іншою твірною основою: *\*čьrxava* < *\*čьrxъ* 'чорний' (без ускладнення суфіксальним *-n-*: *\*čьrxъ* < *\*čьrxnъ* < іє. *\*kirsno*)<sup>61</sup> (Васильєв, 130). Погоджуємося з тими дослідниками, які тлумачили гідронім *Черхава* як слов'янський. Однак гідронімооснову *Черх-*, на нашу думку, треба етимологізувати інакше, зокрема не як похідну від псл. *\*čьrxъ* 'чорний'. Для встановлення етимона основи *Черх-* залучаємо місцевий прикметник *черхате* (про дно р. *Черхави* — нерівне й горбкувате; с. Велика

<sup>55</sup> Трубачев О. Н. Этногенез и культура древнейших славян : Лингвист. исслед.— 2-е изд., дополн.— М., 2003.— С. 43.

<sup>56</sup> Трубачев О. Н. Названия рек Правобережной Украины...— С. 90.

<sup>57</sup> Duridanov I. Die Hydronymie des Vardarsystems als Geschichtsquelle.— Köln ; Wien, 1975.— S. 206.

<sup>58</sup> Udolph J. Studien zur slavischen Gewässernamen und Gewässerbezeichnungen. Ein Beitrag zur Frage nach der Urheimat der Slaven.— Heidelberg, 1979.— S. 607.

<sup>59</sup> Орел В. Э. Гидронимия славяно-восточнороманского пограничья...— С. 164.

<sup>60</sup> Карпенко Ю. О. Фракійська гідронімія українських Карпат // Щорічні записки з українського мовознавства.— О., 1999.— Вип. 5.— С. 17.

<sup>61</sup> Васильєв В. Л. Этимологические наблюдения над лексикой и топонимией русского Северо-Запада и Севера (водос, черѣх) // И. И. Срезневский и русское историческое языкознание : К 200-летию со дня рождения И. И. Срезневского : Сб. ст. Междунар. науч. конф. (26—28 сентября 2012 г.).— Рязань, 2012.— С. 130.

Білина Самбірського р-ну Львівської обл.; ОАГУМ) < псл. \**čьrxatь(jь)* < \**čьrx-* + -*at-*. Щодо семантики 'нерівний, горбкуватий', реалізованої базовим \**čьrx-*, пор. ще зх.-укр. *черхавий* 'гудзуватий, сукуватий' (Желеховський, II, 1069), ст.-ч. *črcha* 'лінія, смуга' (Gebauer, I, 185). Наведений лексичний матеріал уможлиблює реконструкцію праформи \**čьrxava* (< \**čьrxavьjь* < \**čьrxa* / \**čьrxь* 'горб, нерівність', \**čьrxati* 'терти, різати; креслити'), що мотивувала семантику основи гідроніма *Черхавка* значенням \*'річка з нерівним, горбкуватим дном'.

*Чорнява* — р., пр. Дністра (нп Лісний Хлібичин Коломийського р-ну, Обертин і Гарасимів Тлумацького р-ну Івано-Франківської обл.; СГУ, 613). Семантику гідронімооснови цієї назви мотивувала, очевидно, ознака \*'річка з чорним відтінком води чи берегового ґрунту' (особливо чітко це виявляється під час повеней, коли вода розмиває чорнозем і робиться темною<sup>62</sup>), яку моделюємо на основі укр. *чорнява* 'чорнота; чорні предмети, що видніються здалеку; чорні хмари' (Грінченко, 4, 472), слн. *črnjava* 'чорнота', 'чорна серцевина дерева', ч. *černava*, *čerňava* 'чорна хмара' (ЕССЯ, 4, 151) — субстантиви ж. р. від псл. \**čьrnavь(jь)* (< \**čьrнь* 'чорний'; ЕССЯ, 4, 151) > \**čьrnava* (\**čьrn'ava*; В.Е. Орел реконструює праформи \**čьrnavь* / \**čьrn'avь*<sup>63</sup>). Назву р. *Чорнява* розглядаємо як елемент загальнослов'янського ареалу споріднених топонімів, як-от: гідроніми укр. *Чорнява* (*Чорнава*) в бас. Пруту (СГУ 613), рос. *Чернава* в різних регіонах, бр. *Чернява* (*Чорнява*) в кол. Могильовській губ. (Vasmer, V, 164), слл. *Čierňava* в бас. Верхнього Вагу (Krško, 40–41), пол. *Czernawa* в бас. Вісли, *Czerniawa* в бас. Одеру (NWP, 65), а також ойконім *Crnave* в Сербії (ЕССЯ, 4, 151), мікротопонім *Černava* в Чехії (Šmilauer, 317) та ін.

*Шатава* — р., п. Тернави л. Дністра; між рр. Тернавка і Окунь (кол. містечко *Шатава*, що злилося із с. Маків Дунаєвського р-ну Хмельницької обл.; СГУ, 619). Гідронім первинний щодо ойконіма. Про це свідчить згадка про цей населений пункт у писемному джерелі 1565 р. як *Шатава* (*Satawa*) або *Ступинці* (*Stupincze*; SG, XI, 807). Крім цього, на це вказують споріднені назви з основою *Шат-* в інших регіонах, як-от: бр. р. *Шать* (*Шаць*) у бас. Прип'яті, рос. р. *Шать* у бас. Цни (Жучкевич, 407), рос. оз. *Шат* у бас. Оки, р. *Шата* в кол. Пермській губ. (Vasmer, V, 232–233), слов'ян. (імовірно білоруська) р. *Szatawa* в кол. Ковенській губ. (SG, XI, 807). Зазначені назви етимологізуємо в системі похідних від дієслова *шатати(ся)*: укр. *шатати(ся)* 'метушитися' (Грінченко, 4, 487), бр. діал. *шатáцца* 'хитатися', 'коливатися' (СБГ, 5, 469), рос. *шатáть* 'хитати, коливати, трясти' (Даль, IV, 642–643), болг. *шатав* 'косоокий' (Орел, 1993: 164), серб., хорв. *šetati* 'хитатися, коливатися' (Skok, III, 389), ч. *šatati* 'хитатися з боку на бік, коливатися' (Machek, 603), *šatawú* 'який хитається, коливається' (Jungmann, 4, 439). Наведені апелятиви дають підстави кваліфікувати гідронім *Шатава* як онімізовану форму субстантива \**шатава* з імовірним значенням \*'річка, що тече по заболоченій місцевості', пор. споріднені укр. діал. *трісучка* 'заболочена низовина', *трясина*, *трясовина* 'т. с.' (Марусенко, 251), серб. гідронім *Тресава* (Лліаді, 312). М.М. Торчинський і Н.М. Торчинська також вважають, що семантика основи назви р. *Шатава* мотивована поняттям 'характерні особливості течії'<sup>64</sup>. Щодо аналогічної словотвірної моделі дієслівна основа + суф. -*ав(а)* пор. формально споріднені укр. гідроніми *Дрижжава* (бас. Десни; СГУ, 183) < *дрижжати*, *Луцава* (бас. Дністра) < *луцтити*, пол. *Pluskawa* < *pluskać* (Корепа-

<sup>62</sup> Габорак М. М. Гідронімія Івано-Франківщини... — С. 510.

<sup>63</sup> Орел В. Э. Гидронимия славяно-восточнороманского пограничья... — С. 164.

<sup>64</sup> Торчинська Н. М., Торчинський М. М. Знач. праця. — С. 503.

ва, 186). Фіксація структурно ідентичних слов'янських словоформ *Шатава*, *Szatawa* уможливило реконструкцію псл. \**šetava* (< \**šetati*; Фасмер, IV, 413; В.Е. Орел відновлює псл. \**šetavъ*<sup>65</sup>).

Етимологічне дослідження дністерських гідронімів *Вода́ва*, *Глуша́ва*, *Жи́жа́ва*, *Кача́ва*, *Лука́ва*, *Луца́ва*, *Лядова* (*Лядава*), *Нікла́ва* (*Ніклава*), *Піска́ва*, *Руса́ва*, *Саджа́ва*, *Стина́вка* (*Стинава*), *Терна́ва*, *Тура́ва* (*Велі́ка*), *Черха́ва*, *Чорня́ва*, *Шата́ва* (у бас. Середнього Дністра зафіксовано також назву р. *Уня́ва*, яка вже була об'єктом нашого аналізу<sup>66</sup>) дає підстави для таких висновків:

1. Зазначені назви, локалізовані в давньослов'янському (південно-західні терени України) ареалі (зокрема, у Прикарпатті — регіоні пізньопраслов'янської колонізації), становлять фрагмент загальнослов'янського гідронімного ареалу на *-ава* (*-ava*, *-awa*), на що вказують паралелі для більшості з цих назв у різних зонах історичної Славії.

2. Результати аналізу формальної структури наведених гідронімів у системі спільнокореневої апелювальної лексики, порівняння їх із спорідненими потамонімами (топонімами) інших слов'янських земель дають змогу констатувати їхню слов'янську природу з певним застереженням лише щодо гідроніма *Писка́ва* (ймовірність слов'янської адаптації герм. \**fisk-a(h)wa*).

3. В основі аналізованих гідронімів відповідні місцеві географічні терміни, частина з яких відзначена в сучасному словникові слов'янських мов здебільшого в складі похідних утворень (\**водава*: укр. *водавий*, *водавіця*, слц. *vodavý*; \**жи́жава* (про випалену місцевість): укр. *жі́жавка*, бр. *жы́жаўка*, болг. *жи́жавица*, слц. *žičava*; \**лукава*: укр. *лукавий* (вигнутий), пол. *łękawa*; \**луцава*: бр. *лушча́віна*, рос. *лу́цавина*, *луцаві́ца*; укр. *піскава*, бр. *піскаўка*, серб. *пискав*; \**русава*: ч. і слц. *rusavý*, пол. *rusawy*; \**саджава*: укр. *саджа́вка*; \**черхава*: зх.-укр. *черхавий*; укр. *чо́рнява*, слн. *črnjava*, ч. *černava*, *čerňava*; \**шатава*: болг. *шатав*, ч. *šatawý*), інші не збережені в сучасному слов'янському лексиконі, однак на їхню реальність у минулому вказують похідні гідронімні аналоги — *Стинава*, *Тернава*, *Турава*.

4. Поширення більшості з досліджуваних назв гідрооб'єктів у різних слов'янських зонах, структурний зв'язок із спорідненою слов'янською апелювальною лексикою, відбиття деяких апелювальної лексики лише в складі гідронімів, типологія номінації за схожими ознаками в різних слов'янських мовах, праслов'янська архаїка дериваційної моделі із суфіксом \*-*av(a)* (важливо пам'ятати, що суфіксальні форманти — найкраще свідчення мовної та етногенетичної належності слова<sup>67</sup>) дають можливість реконструювати субстантивні форми (пізнь)праслов'янського лексичного фонду: \**črnava* (\**črn'ava*), \**glušava* (< \**gluščava*), \**kačava* (< \**katjava*), \**lědava* (\**lědova*), \**lōkava*, \**luščava*, \**piskava*, \**rusava*, \**sty(d)navá* / \**stěnavá* / \**sčtinava*, \**turava*, \**vodava*, \**žičava* (< \**židjava*) (деякі праформи відновили наші попередники — Я. Рудницький (\**žigjava*), В. П. Шульгач (\**Niklava*), О.М. Трубочов — \**črnava*).

<sup>65</sup> Орел В. Э. Гидронимия славяно-восточнороманского пограничья... — С. 164.

<sup>66</sup> Вербич С. О. Гідроніми Унава, Унява та споріднені назви на карті Європи // Мовознавство. — 2011. — № 1. — С. 79–83.

<sup>67</sup> Rospond S. Struktura pierwotnych etnonimów słowiańskich // Rocznik Slawistyczny. — Wrocław etc., 1966. — T. 26. Z. 1. — S. 23.

## УМОВНІ СКОРОЧЕННЯ

- БЕР — Български етимологичен речник / Съст. В. Георгиев, Ив. Гълъбов, Й. Заимов, Ст. Илчев, Т. Тодоров.— София, 1971–2010.— Т. 1–7.
- Грінченко — Словарь української мови / Упоряд. з дод. влас. матеріалу Б. Д. Грінченко.— К., 1907–1909.— Т. 1–4.
- Громко — *Громко Т. В.* Семантичні особливості народної географічної термінології Центральної України (на матеріалі Кіровоградщини).— Кіровоград, 2000.— 171 с.
- Даль — *Даль В. И.* Толковый словарь живого великорусского языка : В 4 т. / Репр. воспр. издание 1881 г.— М., 1981–1991.
- ЕСЛГНПР — Етимологічний словник літописних географічних назв Південної Русі / Відп. ред. О. С. Стрижак.— К., 1985.— 253 с.
- ЕСУМ — Етимологічний словник української мови : В 7 т. / За ред. О. С. Мельничука.— К., 1982–2012.— Т. 1–6.
- Желеховський — *Желеховський Є., Недільський С.* Малорусько-німецький словар — Л., 1886.— Т. 1–2.
- Жучкевич — *Жучкевич В. А.* Краткий топонимический словарь Белоруссии.— Минск, 1974. — 447 с.
- Заимов — *Заимов Й.* Български водопис. Географско описание, строеж и произход на имената.— Велико Търново, 2012.— Т. 1–2.
- Ліаді — *Ліаді О. І.* Слов'янські мовні релікти в топонімії Балкан.— К. ; Кіровоград, 2008.— 418 с.
- Корепанова — *Корепанова А. П.* Словотвір // Гідронімія України в її міжмовних і міждіалектних зв'язках / Відп. ред. О. С. Стрижак.— К., 1981.— С. 181–222.
- Марусенко — *Марусенко Т. А.* Материали к словарю украинских географических апеллятивов (названия рельефов) // Полесье: Лингвистика. Археология. Топонимика / Отв. ред. Н. И. Толстой, В. В. Мартынов.— М., 1968.— С. 206–255.
- Матіїв — *Матіїв М. Д.* Словник гідронімів басейну ріки Стрий.— К. ; Сімферополь, 1999.— 95 с.
- Маштаков — *Маштаков П. Л.* Список рек бассейнов Днестра и Буга (Южного).— Пг., 1917. — 57 с.
- Мурзаев — *Мурзаев Э. М.* Словарь народных географических терминов.— М., 1984.— 653 с.
- Німчук — *Німчук В. В.* Про необхідність вивчення топоніміки у зв'язку з народними говорами // Питання топоніміки та ономастики : Матеріали І Республ. наради з питань топоніміки та ономастики.— К., 1962.— С. 45–53.
- ОАГУМ  
Описи — Ономастичний архів Інституту української мови НАН України.  
— Описи Подільської губернії кінця XVIII — початку XIX ст. / Уклад., автори вступ. ст. С. А. Копилов, А. Б. Задорожнюк.— Кам'янець-Подільський, 2011.— 124 с.
- Орел 1993 — *Орел В. Э.* Гидронимия славяно-восточнороманского пограничья: бассейн Днестра // Общеславянский лингвистический атлас : Материалы и исслед. 1988–1990.— М., 1993.— С. 156–166.
- Піпаш — *Піпаш Ю., Галас Б.* Матеріали до словника гуцульських говірок (Косівська Поляна і Росішка Рахівського р-ну Закарпатської області).— Ужгород, 2005.— 266 с.
- Речник — Речник српскохрватског књижевног и народног језика.— Београд, 1959–1988.— Књ. 1–13.
- СБГ — Слоўнік беларускіх гаворак паўночна-заходняй Беларусі і яе пагранічча.— Мінск, 1979–1984.— Т. 1–5.
- СГУ — Словник гідронімів України / Редкол.: А. П. Непокупний, К. К. Цілуйко, О. С. Стрижак.— К., 1979.— 780 с.
- СлБГ — Словник буковинських говірок / За заг. ред. Н. В. Гуйванюк.— Чернівці, 2005.— 688 с.
- Срезневский — *Срезневский И. И.* Материали к словарю древнерусского языка / Репринт. изд.— М., 1989.— Т. 1–3.

- СРНГ — Словарь русских народных говоров / Под ред. Ф. П. Филина, Ф. П. Сороколетова, С. А. Мызникова.— М. ; Ленинград ; СПб., 1966–2013.— Вып. 1–46.
- ССУМ — Словник староукраїнської мови XIV–XV ст. / Ред. Л. Л. Гумецька, І. М. Керницький.— К., 1977–1978. — Т. 1–2.
- Трубачев 1968 — *Трубачев О. Н.* Названия рек Правобережной Украины: Словообразование. Этимология. Этническая интерпретация.— М., 1968.— 289 с.
- Трубачев 2003 — *Трубачев О. Н.* Этногенез и культура древнейших славян. Лингвистические исследования.— 2-е изд., дополн.— М., 2003.— 489 с.
- ТТ — Топоніміка Турківщини / Упоряд. П. Зборовський.—Л., 2004.— 260 с.
- Фасмер — *Фасмер М.* Этимологический словарь русского языка.— М., 1964–1973.— Т. 1–4.
- Черепанова — *Черепанова Е. А.* Народная географическая терминология Черниговско-Сумского Полесья.— Сумы, 1984.— 212 с.
- Черных — *Черных П. Я.* Историко-этимологический словарь современного русского языка.— М., 1993.— Т. 1–2.
- Шульгач 1993 — *Шульгач В. П.* Гідронімія басейну Стиру.— К., 1993.— 144 с.
- ЭСБМ — Этымалагічны слоўнік беларускай мовы / Рэд. В. У. Мартынаў, Г. А. Цыхун.— Мінск, 1978–2010.— Т. 1–13.
- ЭССЯ — Этимологический словарь славянских языков : Праслав. лекс. фонд / Под ред. О. Н. Трубачева, А. Ф. Журавлева.— М., 1974–2012.— Вып. 1–38.
- Яшкін — *Яшкін І. Я.* Беларускія географічныя назвы. Тапаграфія. Гідралогія.— Мінск, 1971.— 256 с.
- Buczynski — *Buczynski M.* Pochodzenie i znaczenie nazwy miejscowej Ponikwoda // *Onomastica.*— 1979.— R. 24.— S. 75–84.
- Bezlej — *Bezlej F.* Slovenska vodna jmena.— Ljubljana, 1956.—Т. 1.— 365 s.; 1961.— Т. 2.— 354 s.
- Boryś — *Boryś W.* Słownik etymologiczny języka polskiego.— Kraków, 2005.— 863 s.
- Dickenmann — *Dickenmann E.* Studien zur Hydronymie des Savesystems.— Heidelberg, 1966.— Bd 1–2.
- Domański — *Domański J.* Řiční jméno Stěnavy a jeho paralely // *Acta onomastica.*— 2001.— R. 41–42.— S. 50–62.
- Duridanov — *Duridanov I.* Die Hydronymie des Vardarsystems als Geschichtsquelle.— Köln ; Wien, 1975.— 417 s.
- Gebauer — *Gebauer J.* Slovník staročeský.— Praha, 1903–1916.—D. 1–2.
- HO — *Hydronimia Odry : Wykaz nazw w układzie hydrograficznym /* Pod red. H. Borka.— Opole, 1983.— 350 s.
- HOS — *Historisches Ortsnamenbuch von Sachsen /* Herausgegeben von E. Eichler und H. Walther.— Berlin, 2001.— Bd 1–3.
- HW — *Hydronimia Wisły. Cz. 1: Wykaz nazw w układzie hydrograficznym /* Pod red. P. Zwolińskiego. — Wrocław etc., 1975. — 470 s.
- Im.m. — *Imenik mesta: Pregled svih mesta i opština, narodnih odbora srezova i pošta u Jugoslaviji.*— Beograd, 1956. — 499 s.
- Jungmann — *Jungmann J.* Slovník česko-německý. — Praha, 1835–1839.— D. 1–5.
- Kopertowska — *Kopertowska D.* Nazwy geograficzne Radomskiego // *Onomastica.*— 1994.— R. 39.— S. 49–78.
- Krško — *Krško J.* Hydronymia horného povodia Váhu (od povodia Rajčanky po prameň Váhu).— Banská Bystrica, 2011.— 226 s.
- Linde — *Linde S.-B.* Słownik języka polskiego. — Lwów, 1854–1860. — Т. 1–6.
- Machek — *Machek V.* Etymologický slovník jazyka českého a slovenského.— Praha, 1957.— 628 s.
- NWP — *Szulowska W., Pawłowska E.* Nazwy wód w Polsce.— Warszawa, 2001.— Cz. 1. Układ alfabetyczny.— 331 s.
- Petrov — *Petrov A.* Karpatoruské pomístní názvy z pol. XIX a z poč. XX st.— Praha, 1929.— 219 s.
- Profous — *Profous A., Svoboda J.* Místní jména v Čechách : Jejich vznik, původní význam a změny.— Praha, 1947–1957.— D. 1–4; D. V / J. Svoboda, V. Šmilauer a dal.



- RGN — Russisches geographisches Namenbuch / Begr. von M. Vasmer.— Wiesbaden, 1962–1980.— Bd 1–10.
- Rieger — *Rieger J., Wolnicz-Pawłowska E.* Nazwy rzeczne w dorzeczu Warty.— Wrocław etc., 1975.— 307 s.
- Rospond — *Rospond S.* Onomastyka słowiańska, cz. 2 // *Onomastica*.— 1957.— R. 4.— S. 93–115.
- Rospond NGŚ — *Rospond S.* Słownik etymologiczny nazw geograficznych Śląska.— Warszawa etc., 1970.— T. 1; T. 2–4 / Pod red. S. Rosponda i H. Boraka.— Warszawa etc., 1985–1988.
- Schuster-Šewc — *Schuster-Šewc H.* Historisch-etymologisches Wörterbuch der ober- und niedersorbischen Sprache.— Bautzen, 1977–1988.— H. 1–22.
- SG — Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów Słowiańskich.— Warszawa, 1880–1902 — T. 1–15.
- SJP Dor. — Słownik języka polskiego / Pod red. W. Doroszewskiego.— Warszawa, 1958–1967.— T. 1–9.
- Skok — *Skok P.* Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika.— Zagreb, 1971–1974.— Knj. 1–4.
- Šmilauer — *Šmilauer V.* Osídlení čech ve světle místních jmen.— Praha, 1960.— 391 s.
- Świerzowska-Wojtyła — *Świerzowska-Wojtyła M.* Dlaczego głuchy nie słyszy! (rozważania o etymologii psł. głuchъ) // *Јужносл. филолог.* — Београд, 1991.— 47.— С. 209–220.
- Vanagas — *Vanagas A.* Lietuvių hidronimų etimologinis žodynas.— Vilnius, 1981.— 408 ps.
- Vasmer — Wörterbuch der Russischen Gewässernamen / Begr. von M. Vasmer.— Berlin ; Wiesbaden, 1960–1969.— Bd 1–5.
- ZD — *Źródła dziejowe.* T. XIX. Polska XVI wieku pod względem geograficzno-statystycznym / Opis. A. Jabłonowskiego.— Warszawa, 1889.— T. 8: Ziemie Ruskie. Wołyń i Podole.— 307 s., XLVI.

## S. O. VERBYCH

ARCHAIC SLAVONIC TYPES IN THE DNIESTER HYDRONYMY WORDBUILDING: THE NAMES WITH FORMANT *-AVA*

The article describes the fragment of the hydronimikon of Dniester river basin with the formant *-ava*. Features of semantics and structure the apelativ-forming stem for hydronyms are analyzed. The area relations of these names within bounds of slavonic toponymy space is descr ibed. Slavic origin of these hydronyms is proved.

Key words: apelativ, archaic Slavic hydronymy, hydronym, proto-form, formant *-ava*.